

การพัฒนาชุมชนต้นแบบคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัด เพชรบุรี

Developing a Model Community with Morality and Ethics using Cultural
Capital of Phetchaburi Province

ณัชชานุช พุ่มทอง¹ ดารินทร์ พรหมณ์แก้ว² เสาวลักษณ์ วิบุรณกาล³ นวรัตน์ ประทุมตา⁴
และอรรถภาพ มณีเต็ม⁵

Natchanuch Poomtong, Daran Pramkaew, Saowalak Wiboonkan,
Nawarat Pratumta and Attapap Maneeteom

Received: April 10, 2024

Revised: September 23, 2024

Accepted: October 07, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะทุนทางวัฒนธรรมของตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี 2) ศึกษาบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมต่อการสร้างสรรค์คุณธรรมจริยธรรมในชุมชนช่องสะแก และ 3) พัฒนาการรวมกลุ่มในรูปแบบเครือข่ายทุนทางวัฒนธรรมชุมชนต้นแบบคุณธรรมจริยธรรม ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยผสมข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากตัวอย่างโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบบังเอิญ จำนวน 364 คน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ จำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คน และจากการประชุมกลุ่มย่อย 3 ครั้ง จำนวน 56 คน คัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยการคัดเลือกจากนักวิจัยและการแนะนำจากองค์กรในพื้นที่ ผู้นำชุมชน คำแนะนำจากหน่วยงานทางศาสนา หน่วยงานปกครองในพื้นที่ และประชาชนชาวบ้าน ผลการวิจัย พบว่า 1) ลักษณะทุนทางวัฒนธรรมของตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ 1.1) งานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรบุรี 1.2) อาหารหวานหรือขนมหวาน และ 1.3) อาหารเกษตรปลอดภัย 2)

¹⁻⁵ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี; Phetchaburi Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: n_pichitthanarat@hotmail.com, Tel. 089-1191931

บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมต่อการสร้างสรรค์คุณธรรมจริยธรรมในชุมชนช่องสะแก ได้แก่ 2.1) บทบาททางด้านสังคม และ 2.2) บทบาททางด้านเศรษฐกิจ และ 3) การพัฒนาการรวมกลุ่มในรูปแบบเครือข่ายทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ 3.1) การสร้างภาคีเครือข่ายทุนทางวัฒนธรรมในตำบลช่องสะแก 3.2) การสร้างความร่วมมือในการเชื่อมโยงให้เกิดวงจรห่วงโซ่คุณค่าและสร้างมูลค่าให้ทุนทางวัฒนธรรมโดยการพัฒนาลักษณะของชุมชน เพื่อใช้กับสินค้าที่เป็นผลผลิตในชุมชนร่วมกัน และ 3.3) การประสานความร่วมมือในรูปแบบการแบ่งปันความรู้ ภูมิปัญญาในการผลิตและสร้างข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อสร้างมาตรฐานเบื้องต้นของผลผลิตที่เกิดขึ้นในชุมชน

คำสำคัญ: คุณธรรม, จริยธรรม, ตำบลช่องสะแก, ทุนทางวัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the characteristics of cultural capital in Chong Sakae Subdistrict, Mueang District, Phetchaburi Province; 2) to study the role of cultural capital in creating morality and ethics in the Chong Sakae community; and 3) to develop a group in the form of a cultural capital network, a model community of morality and ethics. This was a mixed-methods research, combining quantitative and qualitative data. Quantitative data were collected using a questionnaire. Data were collected from a sample using the accidental sampling, totaling 364 people. Data were analyzed using the number, percentage, mean, and standard deviation. Qualitative data were collected by in-depth interviews with 15 informants and 56 people from 3 focus group meetings. The samples were purposively selected from researchers and recommendations from local organizations, community leaders, religious agencies, local administrative agencies, and local scholars. The research results found that 1) characteristics of cultural capital of Chong Sakae subdistrict, Mueang District, Phetchaburi Province, included: 1.1) stucco of Phetchaburi School, 1.2) sweet food or desserts, and 1.3) safe agricultural food; 2) the role of cultural capital in creating morality and ethics in the Chong Sakae community, included: 2.1) social role, and 2.2) economic role, and 3) development of cultural capital network groups, included: 3.1) creation of cultural capital network

partners in Chong Sakae subdistrict, 3.2) creation of cooperation to link to create a value chain and create value for cultural capital by developing community symbols to be used with products that were jointly produced in the community, and 3.3) coordination in the form of sharing knowledge, wisdom in production, and creating preliminary agreements to create preliminary standards for products that occurred in the community.

Keywords: Morality, Ethics, Chong Sakae Subdistrict, Cultural Capital

บทนำ

เพชรบุรีเป็นจังหวัดทางภาคตะวันตกและเป็นเมืองสำคัญตั้งแต่ครั้งอดีตมีความสำคัญอย่างมากต่อศูนย์กลางอำนาจทั้งในสมัยกรุงศรีอยุธยากระทั่งรัตนโกสินทร์ และอาจกล่าวได้ว่ามีความสำคัญทางเศรษฐกิจต่อส่วนกลาง เป็นเหตุให้ชนชั้นนำในทุกยุคสมัย ต่างมุ่งหมายในการมีอำนาจเหนือเพชรบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างการปกครองในระบบกึ่งเมืองตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งระบบศักดินาและระบบไพร่ยังคงดำรงความสำคัญ (ณัชชา นพุมทอง, 2566) ในขณะที่ความมั่งคั่งทางทรัพยากร ความสามารถในการผลิตและผลผลิตก่อให้เกิดผลในทางเศรษฐกิจและเพิ่มพูนความสำคัญของการเมืองทางยุทธศาสตร์ ดังมีบันทึกไว้ใน ทอม ปิแรส (Tom Pires) ชาวโปรตุเกสที่เดินทางไปยังอินเดียและมะละกาใน พ.ศ. 2054 ได้กล่าวถึงเมืองเพชรบุรีไว้ว่า “...เป็นเมืองที่สำคัญเมืองหนึ่งในเขตฝั่งตะวันออก เป็นเมืองที่มีเจ้าเมืองปกครองเยี่ยงกษัตริย์และมีการส่งสำเภาไปค้าขายยังภูมิภาคต่าง ๆ และเป็นเมืองหนึ่งในเส้นทางการเดินเรือเลียบตามชายฝั่งทะเลของคาบสมุทรมลายู...” และบันทึกของบาทหลวง เดอ ชัวชีร์ และนายฟรังซัว อังรี ตูแปร ซึ่งบันทึกเกี่ยวกับเหตุการณ์ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ กล่าวเกี่ยวกับเพชรบุรีไว้ว่า “เมืองเพชรบุรี เป็นเมืองท่าส่งข้าวและผ้าฝ้ายเป็นสินค้า” (พิรทรรพ์ วิจิตรชินกร, 2561) ในอีกด้านหนึ่งจะพบว่าในสังคมฐานรากเมืองเพชรบุรีที่ขับเคลื่อนการผลิต การค้า ด้วยชนชั้นล่างซึ่งทำหน้าที่แรงงานผลิตก่อให้เกิดผลผลิตอันเป็นที่มาของความมั่งคั่งดัง ผนวกกับในระบบไพร่ งานทางด้านศิลปวัฒนธรรม และประเพณีในทางพุทธศาสนาก็ก้าวหน้ามาจากการใช้แรงงานในระบบก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นมา กล่าวได้ว่าพลวัตดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญที่ดำรงความต่อเนื่องทางสังคมวัฒนธรรมที่แม้ระบบกึ่งเมือง ระบบศักดินาและระบบไพร่จะค่อย ๆ เสื่อมไปก็ตาม การปรับตัวที่เกิดขึ้นของชนชั้นล่างและผู้คนในเมืองเพชร ก็ยังคงลักษณะเฉพาะตัวของวัฒนธรรมและค่านิยมของ

คนเมืองเพชรบุรีไว้กระทั่งถึงปัจจุบัน อันอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และการเอาตัวรอด ในการดำรงชีวิตท่ามกลางอุดมการณ์ วัฒนธรรม ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันหล่อหลอมความเป็นอัตลักษณ์ของเพชรบุรี ก่อเกิดเป็นทุนทางวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี

ตามที่ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งต้องการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการที่รอบด้าน และพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ควบคู่กับการปฏิรูป และปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม เพื่อให้คนมีความดีอยู่ใน “วิถี” การดำเนินชีวิตและมีจิตสำนึกร่วมในการสร้างสังคมที่น่าอยู่ รวมทั้งการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีศักยภาพในการจัดการสุขภาวะที่ดีได้ด้วยตนเอง พร้อมกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ สร้างครอบครัวที่เข้มแข็งอบอุ่น ภายใต้งสังคมที่มีคุณภาพและสร้างคุณค่าให้สังคม โดยเป้าหมายคือเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ ตัวชี้วัดได้แก่พัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาวะ และความเป็นอยู่ที่ดี มีการพัฒนาทางสังคม ซึ่งประเด็นของยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์นี้ ประเด็นสำคัญหนึ่งได้แก่การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ โดยบูรณาการร่วมระหว่าง “ครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา และสื่อ” ในการหล่อหลอมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะที่เป็น “วิถี” การดำเนินชีวิตโดยปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมผ่านการเลี้ยงดู ในครอบครัว โดยส่งเสริมให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม มัธยัสถ์ อดออม ซื่อสัตย์ และแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะ มีการบูรณาการและปลูกฝังเรื่องความซื่อสัตย์ วินัย คุณธรรม จริยธรรม และการมีจิตสาธารณะ การสร้างความเข้มแข็งในสถาบันทางศาสนา เพื่อเผยแผ่หลักคำสอนที่ดีงามให้แก่ประชาชน ทั้งนี้การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการพัฒนาผู้นำชุมชนให้เป็นต้นแบบของการมีคุณธรรมจริยธรรม การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนจึงเป็นส่วนสำคัญ (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ทั้งนี้ในงานวิจัยนี้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนและสังคม ซึ่งจะทำให้คนในสังคมเห็นคุณค่าของกันและกัน มีความรัก ความผูกพันและเคารพซึ่งกัน การขับเคลื่อนให้เกิดชุมชนแห่งคุณธรรมจริยธรรมจึงควรเกิดขึ้น โดยชุมชนคุณธรรมจริยธรรมควรใช้ฐานความรู้และต้นทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ สำหรับชุมชนในตำบลช่องสะแกนี้เป็นตำบลที่มีลักษณะชุมชนเมืองกึ่งชนบท ในจังหวัดเพชรบุรี มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดเพียง 1-1.5 กิโลเมตร มีพื้นที่ติดเมือง และภายในตำบลมีสถานศึกษาในระบบการศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาประจำตำบล และโรงเรียนสอนพุทธ

ศาสนาหรือวิทยาลัยสงฆ์แห่งหนึ่งที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ในส่วนของศาสนสถาน เนื่องจากสังคมในชุมชนประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ วัดพระรูปซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ในตำบล ซึ่งมีเจ้าอาวาสที่ได้รับการยอมรับ และได้รับศรัทธาจากประชาชนทั้งในชุมชนและเป็นที่รู้จักในสังคมอย่างมาก ทั้งมีแนวความคิดพัฒนาวัดเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ สนับสนุนให้วัดพระรูปเป็นศูนย์กลางการศึกษาของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ในขณะเดียวกันพื้นที่ตำบลช่องสะแกเป็นพื้นที่หนึ่งที่ภาคประชาสังคมโดยเกษตรกรรายย่อยบางรายเป็นเกษตรกรที่ยอมรับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาชีพของตน โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีได้เข้าไปใช้เป็นพื้นที่วิจัยทางด้านการเกษตร ซึ่งได้รับความร่วมมือจากองค์กร หน่วยงาน และเกษตรกรในพื้นที่ด้วยดี การให้ความร่วมมือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการมีผู้นำภายในชุมชนที่เป็นที่ศรัทธา ยกย่องนับถือของคนในชุมชนสะท้อนให้เห็นว่าคนในชุมชนตระหนักและซึมซับคุณธรรมจริยธรรมของการอยู่ร่วมกัน และให้ความร่วมมือกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ และที่สำคัญชุมชนช่องสะแกเป็นชุมชนที่มีต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น ได้แก่ การผลิตอาหารประจำถิ่น เช่น ข้าวเกรียบงา ผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด การผลิตอาหารปลอดภัยจากเกษตรอินทรีย์ และงานศิลปกรรม ประติมากรรม จากงานช่างปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรบุรี ซึ่งนอกจากชุมชนจะมีศักยภาพในการอนุรักษ์และธำรงรักษาภูมิปัญญาต่าง ๆ ไว้ได้ ทุนวัฒนธรรมนี้ยังเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ และสร้างเป็นอาชีพที่มั่นคง โดยทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน การพัฒนาสืบสานทุนวัฒนธรรมเหล่านี้ให้คงอยู่และเป็นส่วนสำคัญของการดำรงชีพได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการดำรงและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ จรรโลงสังคมและชุมชนนั้น ๆ ที่มุ่งอนุรักษ์ สืบสาน ทั้งยังแฝงไว้ด้วยการสร้างสรรค์คุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนอันเป็นบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้สังคมและชุมชนก้าวไปสู่สังคมคุณธรรมจริยธรรมได้ ซึ่งในตำบลช่องสะแกนี้ เป็นชุมชนที่มีความพร้อมในด้านทุนทางวัฒนธรรม และมีความน่าสนใจในการศึกษาถึงบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างสรรค์คุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชน ซึ่งหากได้รับการส่งเสริมพัฒนาและขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องชุมชนตำบลช่องสะแกจะเป็นชุมชนต้นแบบชุมชนคุณธรรมจริยธรรมแก่ชุมชนอื่น ๆ ได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะทุนทางวัฒนธรรมของตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

2. เพื่อศึกษาบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างสรรค์คุณธรรมจริยธรรมในชุมชนช่องสะแก

3. เพื่อการพัฒนาการรวมกลุ่มในรูปแบบเครือข่ายทุนทางวัฒนธรรมชุมชนต้นแบบคุณธรรมจริยธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พื้นที่วิจัย คือ ตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ใช้การคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด คือ 1) แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอด้วยตาราง และอธิบายเพิ่มเติม สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ข้อคำถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หลังจากนั้นทำการสังเคราะห์ สรุปจากแบบสำรวจ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนาวิเคราะห์

พื้นที่วิจัย ในตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยศึกษาในพื้นที่ 10 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโคกหม้อ บ้านนาข้าวตอก บ้านไร่อ้อย บ้านช่องสะแก บ้านสวนกล้วย บ้านโดนดหลายบน บ้านโดนดหลายล่าง บ้านเจ๊กสี-นาเกาะ บ้านพีเลียง และบ้านสามะลา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรทั้งหมดจำนวน 6,938 คน ใน 10 หมู่บ้านของตำบลช่องสะแก
2. ตัวอย่างที่ใช้เพื่อเก็บข้อมูลแบบสอบถามใช้วิธีการคัดเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 364 คน คำนวณตามสัดส่วนของจำนวนประชากรทั้ง 10 หมู่บ้าน
3. ตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 15 คน และประชุมกลุ่มย่อย 3 ครั้ง จำนวน 56 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากการแนะนำจากองค์กรในพื้นที่ การคัดเลือกจากนักวิจัย ผู้นำชุมชน และคำแนะนำจากหน่วยงานทางศาสนา หน่วยงานปกครองในพื้นที่ และปราชญ์ชาวบ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง และ 3) การประชุมกลุ่มย่อย โดยมีการตรวจสอบเครื่องมือโดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ผลการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม IOC คะแนนเท่ากับ 0.94 มีค่าความเที่ยงตรงสูง หลังจากนั้นผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) เก็บแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลโดยวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) คือ การสังเกตการณ์สภาพทั่วไปด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลป วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น อัตลักษณ์ของท้องถิ่น ความรู้สึกภาคภูมิใจท้องถิ่นของคนในชุมชน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและจากการประชุมกลุ่มย่อย

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในรูปแบบ Snow Ball กับผู้นำชุมชน ผู้นำหน่วยงาน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำทางศาสนา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความสำคัญและความสัมพันธ์และบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมต่อชุมชน โดยใช้แนวคำถามจากแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง

3) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยแนวคำถามที่เตรียมไว้เกี่ยวกับ อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา การพัฒนาชุมชนในพื้นที่วิจัย เพื่อบรรวบรวม ระดม วิพากษ์ วิเคราะห์และสังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรม กับการบทบาทการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอและอธิบายเพิ่มเติมจากการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร แบบสำรวจ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การประชุมกลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์ข้อคำถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) หลังจากนั้นทำการสังเคราะห์ สรุปจากแบบสำรวจและการสัมภาษณ์แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนาโดยมุ่งพัฒนาและสร้างองค์ความรู้

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะทุนทางวัฒนธรรมของตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี มีข้อค้นพบ คือ ทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นในชุมชนตำบลช่องสะแก ได้แก่

1.1 วัฒนธรรมการผลิตอาหารประเภทอาหารหวาน มีการสืบสานการผลิตมาหลายชั่วอายุคนตั้งแต่อดีต ได้แก่

1) ข้าวเกรียบงา เป็นอาหารหวานที่ขึ้นชื่อและมีชื่อเสียงที่สุดเนื่องจากเป็นแหล่งผลิตแหล่งใหญ่ของประเทศ และเป็นสินค้าที่เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2) น้ำตาลโตนดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของน้ำตาลโตนดจากช่องสะแก โดยเฉพาะน้ำตาลโตนดจะผลิตแบบน้ำตาลชั้นเท่านั้นไม่ผลิตในรูปแบบน้ำตาลปึก มีเอกลักษณ์และรสชาติต่างจากน้ำตาลโตนดของเพชรบุรีในถิ่นอื่น ๆ น้ำตาลโตนดของตำบลช่องสะแกเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างมาก และเป็นสินค้าที่ผลิตได้จำกัดตามฤดูกาลเท่านั้น การผลิตต้องใช้แรงงานที่มีความชำนาญ และขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อน รวมทั้งในปัจจุบันต้นตาลมีจำนวนน้อยลงทุกวัน ทำให้แม้จะมีความต้องการมากอย่างไรก็ตามแต่กำลังในการผลิตไม่เพียงพอเนื่องจากวัตถุดิบมีจำกัด

3) ทองม้วน เป็นอาหารหวานที่ผลิตเพื่อขายโดยเป็นวัฒนธรรมทางอาหารที่พัฒนาเพื่อประกอบเป็นอาชีพ โดยนำผลิตภัณฑ์ในชุมชนมาเป็นส่วนประกอบทำให้มีลักษณะเด่นชุมชนคือการมีส่วนผสมของน้ำตาลโตนดทำให้มีความหอมหวานต่างจากทองม้วนทั่วไป

4) โตนดทอด ข้าวเหนียวแดง และกะละแม เป็นอาหารหวานเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนซึ่งชุมชนอื่น ๆ ในเพชรบุรีก็มีเช่นเดียวกัน แต่มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองในด้านรสชาติและเนื้อสัมผัส ชาวบ้านจะลงแขกผลิตในงานประเพณีสำคัญ เช่น สงกรานต์ ออกพรรษา ลอยกระทง และงานประจำปีที่วัดพระรูปซึ่งเป็นวัดประจำตำบล ในกระบวนการผลิตมีกรรมวิธีที่ยุ่งยากซับซ้อนและใช้เวลานาน แต่ปัจจุบัน มีการผลิตเพื่อขายอยู่บ้างในงานประเพณีต่าง ๆ ในชุมชนและชุมชนข้างเคียงภายในจังหวัด

1.2 วัฒนธรรมการผลิตอาหารเกษตรปลอดภัย โดยเป็นการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ อันเนื่องมาจากการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนอันเป็นพื้นฐานของสังคมไทย และมีส่วนเกินจากการผลิต จึงมีการนำไปจำหน่าย และมีการรวมกลุ่มผลิตเพื่อขายโดยมีจุดประสงค์คือเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน และผลผลิตเนื่องจากเป็นที่ต้องการของตลาด โดยเน้นการผลิตแบบปลอดภัยเคมี มีการรวมกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก การจัดตั้งเป็นกลุ่มนี้ให้ประโยชน์แก่สมาชิกโดยได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐ เช่น การเพิ่มพูนความรู้ในการเกษตรอินทรีย์ และมีการจัดอบรมซึ่งมีวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมวิชาการเกษตร คณะกรรมการเกษตรอินทรีย์จังหวัด รวมทั้งพัฒนาเป็นแหล่งศึกษาดูงานในพื้นที่

ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์แห่งนี้ สามารถสร้างเป็นเครือข่ายอาชีพที่สามารถรวบรวมเครือข่ายอาชีพกลุ่มอื่น โดยเฉพาะกลุ่มอาชีพที่แสดงถึงการนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นอาชีพ เช่น อาหารหวาน และงานช่างปูนปั้นมานำเสนอแก่ผู้สนใจภายนอกที่มาศึกษาดูงานที่วิสาหกิจแห่งนี้

1.3 วัฒนธรรมทางด้านศิลปกรรมงานช่างปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรบุรี เป็นหนึ่งในงานสกุลช่างเมืองเพชรบุรีที่โดดเด่นที่สุด มีการสืบทอดต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มีชื่อเสียงได้รับการยอมรับในระดับประเทศ และสามารถสร้างเป็นอาชีพที่มีรายได้มั่นคงอย่างมาก ในปัจจุบันในพื้นที่ชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้งานช่างปูนปั้น ก่อตั้งโดยนายทองร่วง เอ็มโอบุส ซึ่งเป็นช่างปูนปั้นที่มีชื่อเสียงได้รับยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ประณีตศิลป์-ศิลปะปูนปั้น) ซึ่งใช้บ้านพักของตนเองในพื้นที่ชุมชนเป็นศูนย์เรียนรู้ แม้นายทองร่วงจะเสียชีวิตไปใน พ.ศ. 2566 แต่ก็ตาม แต่ภรรยาและลูกศิษย์ยังสืบทอดศูนย์เรียนรู้ต่อไป ในขณะเดียวกันยังมีช่างปูนปั้นอื่น ๆ อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนอีกหลายคน และรวมไปถึงช่างปูนปั้นที่มีรกรากในชุมชนแม้จะย้ายบ้านเรือนไปถิ่นที่อยู่อื่น แต่ยังคงสืบสานงานช่างปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรบุรีอย่างต่อเนื่อง และนำไปประกอบอาชีพสืบทอดต่อไป

2. บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างสรรค์คุณธรรมจริยธรรมในชุมชนช่องสะแก มีข้อค้นพบดังนี้

2.1 บทบาททุนทางวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างสรรค์คุณธรรมจริยธรรมทางด้านสังคม ได้แก่

1) บทบาทในการหล่อหลอมบุคคลและสังคมให้มีคุณลักษณะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งในท่ามกลางภาวะการณ์ การแข่งขันในการดำรงชีวิตปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ที่มิอาชีพเดียวกันในชุมชนหรือสังคมเดียวกันมักจะมีคู่แข่งกันในการประกอบอาชีพ แต่พบว่าในชุมชนตำบลช่องสะแกผู้คนมีลักษณะที่เอื้ออาทรต่อกันแม้จะประกอบอาชีพเดียวกัน

2) บทบาทในการสร้างเอกภาพและความเป็นเครือข่ายร่วมอาชีพในชุมชนสืบเนื่องมาจากการที่คนในชุมชนมีคุณลักษณะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม จะเห็นได้ว่าจากอาชีพในทางทุนวัฒนธรรมที่โดดเด่นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ งานช่างปูนปั้น อาชีพเกษตรอินทรีย์ และการผลิตอาหารหวาน ชุมชนมีการพึ่งพากัน อาจเนื่องมาจากการแบ่งปันวัตถุดิบในการผลิตสินค้าระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และมีความเข้าใจในเพื่อนร่วมอาชีพและผู้ที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในวาระโอกาสต่าง ๆ เช่น ในงานเทศกาล ประเพณี และกิจการงานส่วนรวม หรือการระดมทุนต่าง ๆ ในงานบุญของชุมชน และทั้ง 3 เครือข่ายอาชีพมีความเกี่ยวพันกันในชุมชน จะพบว่ามีบางครัวเรือนประกอบอาชีพทั้งการทำขนมหวานและในครัวเรือนเดียวกันก็รับงานช่างปูนด้วย ซึ่งบางคนมีความสามารถในทั้ง 2 ด้าน

3) บทบาทในการสืบสานภูมิปัญญา เนื่องจากเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่แต่ละครัวเรือนสามารถนำมาเป็นอาชีพได้ และมีการพัฒนาสร้างสรรค์ต่อยอดเพิ่มมูลค่าต่อเนื่องไปได้ เช่น การทำการเกษตรอินทรีย์ที่เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร การทำขนมหวานและการแปรรูป หรือการถนอมอาหารให้มีอายุยาว สามารถขนส่งและส่งออกขายได้กว้างขวางขึ้น งานช่างปูนปั้นที่มีการประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป สะท้อนพลวัตรของสังคมอันเป็นคุณลักษณะพิเศษของงานช่างประจำถิ่นนี้

2.2 บทบาททุนทางวัฒนธรรมที่มีต่อการสร้างสรรค์คุณธรรมจริยธรรมทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ บทบาทในการนำไปสู่ความเป็นอาชีพสำหรับทำมาหาเลี้ยงชีพ พบว่าทุนทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบสานมาต่อเนื่องในชุมชน ล้วนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์เป็นอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และผลที่ตามมาอันเนื่องมาจากผลผลิตของชุมชนมีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จัก มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน มีคณะศึกษาดูงานมาสม่ำเสมอ เช่น แหล่งเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์พอเพียง และศูนย์เรียนรู้งานปูนปั้นช่างทองร่วง เอ็มโอษฐ์ เป็นการสร้างรายได้ให้ชุมชนในอีกด้าน

3. การพัฒนาการรวมกลุ่มในรูปแบบเครือข่ายทุนทางวัฒนธรรมชุมชนต้นแบบคุณธรรมจริยธรรม พบว่า

3.1 การพัฒนาให้เกิดการสร้างภาคีเครือข่ายทุนทางวัฒนธรรม สามารถพัฒนาเป็นเครือข่าย ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจเกษตรอินทรีย์พอเพียง กลุ่มผู้ผลิตขนมหวาน และกลุ่มอาชีพช่างปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรบุรี โดยกลุ่มอาชีพปูนปั้นเป็นกลุ่มที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียง แต่เครือข่ายนี้ให้ความร่วมมือในการพัฒนาภาคีเครือข่ายรวมทั้ง 3 กลุ่มอาชีพ ให้มีความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

3.2 การสร้างความร่วมมือในการเชื่อมโยงให้เกิดวงจรห่วงโซ่คุณค่าและสร้างมูลค่าให้ทุนทางวัฒนธรรม

3.3 การประสานความร่วมมือในรูปแบบการแบ่งปันความรู้ ภูมิปัญญาในการผลิตและสร้างข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อสร้างมาตรฐานเบื้องต้นของผลผลิตที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีการดำเนินการข้อตกลงความร่วมมือฯ โดยมีกำหนดกรอบความร่วมมือระหว่างกันโดยมีตัวแทนจากฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ สถาบันการศึกษา หน่วยงานกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในชุมชน ศาสนสถานในชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทนเครือข่ายทั้ง 3 เครือข่าย โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของความร่วมมือตามข้อตกลงเพื่อส่งเสริมชุมชนคุณธรรมยึดมั่นในหลักการคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) ความสามัคคี 2) ความซื่อสัตย์ 3) ความมีวินัย และ 4) ความกตัญญู

ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน ส่งเสริมผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์และผลิตภัณฑ์จากชุมชน ภายใต้ตราสัญลักษณ์ (Brand) ของชุมชน สร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารปลอดภัยจากชุมชน

3.4 การพัฒนาตราสัญลักษณ์ (Brand) ของชุมชน เพื่อใช้กับสินค้าที่เป็นผลผลิตในชุมชนร่วมกัน โดยภาคีเครือข่ายร่วมในชุมชน ได้ตราสัญลักษณ์ ดังนี้

ภาพที่ 1 ตราสัญลักษณ์ชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยพบว่าได้ข้อสรุปที่น่าสนใจซึ่งเป็นประเด็นสำคัญควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนในตำบลช่องสะแกเป็นทุนวัฒนธรรมที่โดดเด่นในจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ 1) ทุนทางวัฒนธรรมด้านอาหารหวาน ได้แก่ การทำข้าวเกรียบงา และน้ำตาลตาลโตนด ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของตำบลช่องสะแก 2) ทุนทางวัฒนธรรมด้านอาหารเกษตรปลอดภัย ซึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัยในพื้นที่ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชุมชน และมีความพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ มีความผสมผสานการดำเนินงานร่วมกับทุนวัฒนธรรมอาหารที่มีมาแต่ดั้งเดิม และ 3) งานช่างปูนปั้นซึ่งเป็นทุนวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่สุด โดยชุมชนตำบลช่องสะแกเป็นแหล่งกำเนิดอันเป็นรกรากรวมทั้งเป็นแหล่งพักพิงอยู่อาศัยของช่างปูนปั้น เป็นแหล่งส่งเสริมงานช่างปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีที่สำคัญโดยทั้งชุมชน วัด โรงเรียน และหน่วยงานในชุมชน ตระหนักและเห็นคุณค่างานช่างปูนปั้นและสนับสนุนมาโดยตลอดในรูปแบบของการสร้างงานให้มีค่าตอบแทน มีแรงจูงใจในการผลิตผลงาน การส่งเสริมให้มีการแสดงผลงาน กระบวนการผลิตงานในวาระโอกาสต่าง ๆ ทั้งในระดับพื้นที่ในท้องถิ่น ระดับจังหวัด และในระดับชาติ ทำให้งานช่างปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในระดับประเทศ และประเด็นสำคัญของการศึกษาวิจัยคือ ข้อค้นพบที่ว่า ทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาทด้านต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์คุณธรรมจริยธรรมของบุคคลและชุมชนซึ่งเมื่อพิจารณาถึงงานวิจัยก่อนหน้าจะพบว่าม้งานวิจัยที่กล่าวถึงบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกัน เช่น งานวิจัยเรื่อง บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการ

พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านตุน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา (อัญธิชา รุ่งแสง, 2560) ซึ่งมีทุนบุคคลโดยมีปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในการรวมกลุ่มการสร้าง ความเข้มแข็งและการพัฒนาชุมชน ความเป็นเครือญาติกันมีความสัมพันธ์แบบเคารพผู้อาวุโส เคารพกฎระเบียบ กติกาของหมู่บ้าน ประกอบกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ยังเป็นรูปแบบการผลิตใน ขั้นพื้นฐานและการแปรรูปผลผลิตที่ได้เป็นผลิตภัณฑ์อย่างง่ายเพื่อ ใช้ในการดำรงชีพและจัด จำหน่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยที่มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คือ ส่งเสริมให้ ทุนบุคคล มีบทบาทเพิ่มขึ้น มีการถ่ายทอดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน อย่างไรก็ตามจะพบว่ามีความต่างของทุนทางวัฒนธรรมที่ต่างกันของชุมชนช่องสะแกกับชุมชนใน ตำบลบ้านตุน ซึ่งในงานวิจัยดังกล่าว อัญธิชาเน้นความเป็นทุนอันเนื่องมาจากศักยภาพของตัวบุคคล เป็นสำคัญ ในขณะที่ในตำบลช่องสะแก มีความเป็นวัฒนธรรมที่เป็นต้นทุนภูมิปัญญาที่สามารถสืบ สานและนำมาสร้างความเป็นอาชีพที่ต่อเนื่องในครอบครัวและชุมชนก่อให้เกิดรายได้อย่างชัดเจนสืบ ต่อมาหลายชั่วอายุคนและมีความต่อเนื่องโดยตลอด

มีงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมอยู่อีกจำนวนหนึ่ง ที่สะท้อนคุณค่าและ บทบาทของทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งในปัจจุบันมีการเน้นการดำเนินงานวิจัยเพื่อต่อยอดและเพิ่มมูลค่า ทางเศรษฐกิจ เช่นในงานวิจัยของณัฐชา ลีปัญญาพร (2563) ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับทุนทาง วัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน ชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจจาก ทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น ผู้นำชุมชน ปราชญ์และประชาชนในชุมชน รวมทั้งต้องมีแรง สนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ พร้อมทั้งมีดำเนินการอย่างต่อเนื่องถึงจะยั่งยืนเพราะในชุมชนมีทั้ง จุดเด่น จุดแข็ง ของทุนทางวัฒนธรรมลาวครั้ง ที่สามารถพัฒนาและต่อยอด เป็นสินค้าสร้างสรรค์ นำไปสู่เศรษฐกิจชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมและพัฒนากลุ่มอาชีพสามารถนำรายได้เข้าสู่ชุมชน เพราะ เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีผลต่อการใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และในพื้นที่เดียวกันนี้ มีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทุนวัฒนธรรมอีก อาทิ การจัดการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว วนวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม ของณรงค์วรราช บุญมา และคณะ (2563) ซึ่ง เป้าหมาย คือ พัฒนาความสามารถในการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยววิถีของกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวครั้งโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นจุดส่งเสริมการตลาด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า ในขณะที่ชุมชนลาวครั้งดังกล่าวเป็นชุมชนที่มี ทุนทางวัฒนธรรมอันเกิดจากภูมิปัญญาอยู่แล้ว การที่จะนำทุนวัฒนธรรมเหล่านั้นมาทำให้เกิด

ประโยชน์และมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ต้องอาศัยการพัฒนาทั้งจากภาคประชาชนและภาครัฐในอีกระดับหนึ่ง ในขณะที่ในชุมชนตำบลช่องสะแกเป็นชุมชนที่มีทุนวัฒนธรรมที่โดดเด่นและสร้างมูลค่ามาช้านานแล้ว สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อยู่แล้ว แต่เพื่อให้มีมูลค่าเพิ่มการเสริมสร้างทุนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง และส่งเสริมให้ประชาชนสร้างสรรค์ และต่อยอดให้เกิดความหลากหลายและต่อเนื่องจะสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่คนในรุ่นต่อ ๆ ไป สามารถนำไปพัฒนาและสืบสานได้ยั่งยืน

มีงานวิจัยเรื่อง การยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยทุนทางวัฒนธรรม: กรณีชุมชนเมืองเก่าสบบม-หาดไคร้ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ของกรชนก สนิทวงศ์ (2565) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะการใช้ประโยชน์และการนำทุนทางวัฒนธรรมมายกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เมืองเก่าสบบม-หาดไคร้ ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดจากการเป็นแหล่งประกอบอาชีพริมน้ำโขงมีประวัติความเป็นมา มีทุนทางวัฒนธรรมทั้งทุนที่เป็นวิถีดั้งเดิมและทุนที่เกิดจากการสถาปนาขึ้นมาใหม่ ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งจะเป็แนวทางยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจากทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าว

จะเห็นได้ว่า การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมทั้งที่มีอยู่เดิมและสร้างสรรค์ต่อยอดจากของเดิมเพื่อนำมาพัฒนาและสร้างให้เกิดบทบาททางเศรษฐกิจเพิ่มรายได้ให้คนในชุมชน ทั้งนี้ส่วนสำคัญที่สุดคือการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าของทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่ สร้างสรรค์ อนุรักษ์ และสืบสานต่อยอดให้เกิดมูลค่า สามารถนำมาประยุกต์ให้สามารถนำมาสร้างรายได้เลี้ยงดูชีวิตและครอบครัวได้ ซึ่งในงานวิจัยนี้ก็เช่นเดียวกันแต่ประเด็นสำคัญที่ต้องการขบเน้นให้เห็นถึงความสำคัญที่แตกต่างจากงานวิจัยและการศึกษาอื่นคือ การแสดงให้เห็นถึงบทบาทในการสร้างสรรค์คุณธรรมจริยธรรมแก่ชุมชน และปลูกฝังในผู้คน ชุมชน และสังคมสืบไป

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งผู้วิจัยใช้พื้นที่ตำบลช่องสะแกเป็นพื้นที่วิจัยเพื่อพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้ ลักษณะทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถสืบสาน ต่อยอด และนำมาประกอบเป็นอาชีพเพื่อหาเลี้ยงชีพ เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถสร้างสรรค์ได้ และมีบทบาทต่อคุณธรรมจริยธรรมของผู้คนในชุมชน และก่อให้เกิดคุณลักษณะที่ดีของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งจะ

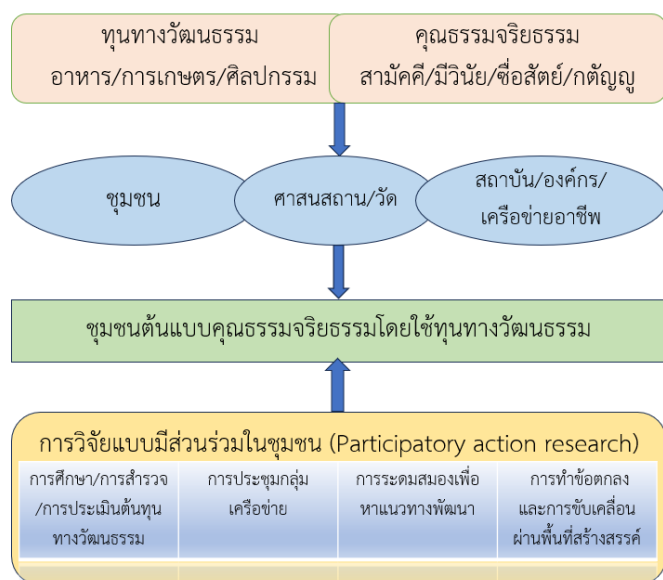
มีผลต่อระบบและวิถีของสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งในด้านขององค์ความรู้ใหม่จะพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรมอันจะเป็นส่วนสร้างสรรค์คุณธรรมจริยธรรม ที่สำคัญต้องประกอบด้วยองค์กรและภาคประชาชน 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่

1. ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ ที่สืบสานทุนทางวัฒนธรรม ทั้งนี้สิ่งสำคัญคือ ทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นต้องสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้นอกจากความจรรโลงจิตใจ โดยสามารถนำมาประกอบเป็นอาชีพได้ เช่น อาหาร งานศิลปะ และภูมิปัญญาในการทำเกษตร

2. วัดหรือศาสนสถานที่ประกอบด้วยผู้นำในเชิงศรัทธาซึ่งสามารถเป็นผู้นำสร้างศรัทธาความน่าเชื่อถือ เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน ชักจูงและเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือ เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการสืบสานเช่นในกรณีของการสืบสานงานศิลปกรรม

3. สถาบัน องค์กร และเครือข่ายในชุมชน ทั้งองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานทางด้านการศึกษา เครือข่ายอาชีพเห็นคุณค่า ให้ความสำคัญในการสืบสาน มีผู้นำที่กอรปด้วยภาวะผู้นำในการรณรงค์การสืบทอด ต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม จะสามารถขับเคลื่อนการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมได้ดีและเกิดความยั่งยืน

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการเป็นส่วนสำคัญก่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่และชุมชน ซึ่งจะเป็ต้นแบบในการขับเคลื่อนคุณธรรมจริยธรรมโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมสำหรับเมืองเพชรบุรีได้ ดังภาพประกอบนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พื้นที่ตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นพื้นที่ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นแหล่งทุนวัฒนธรรมที่ครบถ้วนและโดดเด่นแห่งหนึ่งของเพชรบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่พบเห็นได้ทั้งวัฒนธรรมด้านอาหารและศิลปวัฒนธรรมที่เรียกว่างานสกุลช่างเมืองเพชรเกือบทุกแขนง โดยเฉพาะเป็นแหล่งของงานช่างปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรบุรีอันมีลักษณะโดดเด่นและมีชื่อเสียงในวงการช่างปูนปั้น ในปัจจุบันงานช่างปูนปั้นที่มีทายาทสืบสานงานอยู่หลายครัวเรือนในพื้นที่ตำบลช่องสะแก รวมไปถึงการเป็นแหล่งผลิตข้าวเกรียบงาขึ้นชื่อของประเทศ ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมอยู่ในวาระยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดและท้องถิ่นในพื้นที่ ซึ่งจากผลของงานวิจัยได้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับทุนทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอยู่แล้ว ดังนั้นการมีนโยบายในการส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยอาจผ่านศูนย์เรียนรู้ในชุมชนในรูปแบบของสถานประกอบการที่ดำเนินการอยู่และการมีส่วนร่วมของพหุภาคี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนหรือธุรกิจ และภาคประชาชน ตลอดจนไปถึงสถานศึกษา นักวิชาการ องค์กรพัฒนา และอื่น ๆ จะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างบูรณาการ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของสถาบันครอบครัว และเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์คุณธรรมจริยธรรมของชุมชน ดังนั้นในทางปฏิบัติ องค์กรท้องถิ่นในพื้นที่สามารถนำทุนทางวัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อมกับกับกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในชุมชน และกิจกรรมการพัฒนาอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถสร้างเอกภาพของชุมชน เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ พัฒนาและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรชนก สนิทวงศ์. (2565). การยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยทุนทางวัฒนธรรม: กรณีชุมชนเมืองเก่าสบสม-หาดโคไร่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิจัยสังคม*, 45(2), 96-116.
- ณรงค์วรราช บุญมา และคณะ. (2563). *การจัดการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.).

- ณัชชานุช พิชิตนารัตน์. (2566). ความสำคัญของเพชรบุรีและบทบาทของชนชั้นนาจากรัฐส่วนกลางต่อเมืองเพชรบุรีสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 11(1), 18-33.
- ณัฐชา ลีปัญญาพร. (2563). การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้งในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนบ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 13(2), 176-195.
- พีรทรัพย์ วิจิตรชนิก. (2561). ประวัติศาสตร์นอกกรอบ: ไม่ใช่แค่ขวัญ - อูษามณี! “เพชรบุรี” สำคัญยังไง. เข้าถึงได้จาก <https://www.gqthailand.com/culture/movie/article/history-of-phetchaburi>.
- ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580. (2561, 13 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 1-74.
- อัญธิชา รุ่งแสง. (2560). บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในตำบลบ้านตู่ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 12(39), 90-100.